

Received: 28 November 2025

Revised: 15 January 2026

Accepted: 19 January 2026

EMPOWERING LOCAL DEVELOPMENT THROUGH COMMUNITY DEMOCRACY: NONG SARAI CASE STUDY

Jatupon DONGJIT¹, Saichol PANYACHIT¹ and Cholvit JEARAJIT¹

¹ Faculty of Social Sciences, Srinakharinwirot University, Thailand; dongjit@hotmail.com (J. D.)

Handling Editor:

Associate Professor Dr.Chanchai BUNCHAPATTANASAKDASTamford International University, Thailand

(This article belongs to Theme 1: Humanities & Social Sciences for Sustainability)

Reviewers:

- 1) Associate Professor Dr.Noppon AKAHAT Sukhothai Thammathirat Open University, Thailand
- 2) Assistant Professor Dr.Darunsak TATIYALAPA VRU, Thailand
- 3) Assistant Professor Dr.Samanan RATTANASIRIVILAI Suan Sunandha Rajabhat University, Thailand

Abstract

This qualitative study investigates the application of community democracy processes for local development within Nong Sarai Subdistrict, Kanchanaburi Province. Grounded in Max Weber's interpretive sociology, the research rigorously analyzed data from 12 key informants via in-depth interviews, participant observation, and document analysis. Findings demonstrate that community democracy transcends abstract theory, operating as a "living democracy" deeply embedded in daily practices—such as public forums, occupational groups, and civic assemblies. This grassroots engagement significantly elevates citizens from passive recipients to proactive co-creators of development, operating at the highest levels of participatory partnership. The study synthesizes these mechanisms into the "Community Empowerment Democracy Model (CEDM)". This five-pillar model emphasizes grassroots human development, multi-group participatory structures, a consensus-based consultative culture, shared civic accountability, and strategic alignment with state policies. Ultimately, the research confirms that authentic local development requires the state to transition from a controlling authority to an active enabler of bottom-up democratic practices.

Keywords: Community Democracy, Local Development, Community Empowerment, Participatory Governance, Civic Engagement

Citation Information: Dongjit, J., Panyachit, S., & Jearajit, C. (2026). Empowering Local Development Through Community Democracy: Nong Sarai Case Study. *Thai Interdisciplinary and Sustainability Review*, 15(1), Article 21. <https://doi.org/10.14456/tisr.2026.21>

การเสริมพลังการพัฒนาท้องถิ่นด้วยกระบวนการประชาธิปไตยชุมชน: กรณีศึกษาหนองสาหร่าย

จตุพล ดวงจิตต์¹, สายชล ปัญญชิต¹ และ ชลวิทย์ เจียรจิตต์¹

1 คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ; dongjit@hotmail.com (จตุพล)

บรรณาธิการผู้รับผิดชอบบทความ:

รองศาสตราจารย์ ดร.ชาญชัย บัญชาพัฒนศักดิ์ มหาวิทยาลัยนานาชาติแสตมฟอร์ด
(บทความนี้เป็นส่วนหนึ่งของหัวเรื่องที่ 1: มนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์เพื่อความยั่งยืน)

ผู้ทรงคุณวุฒิผู้พิจารณาบทความ:

1) รองศาสตราจารย์ ดร.นพพล อัคราด	มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช
2) ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ตรุณศักดิ์ ตติยะลาภะ	มหาวิทยาลัยราชภัฏวไลยอลงกรณ์ ในพระบรมราชูปถัมภ์
3) ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ศมนันท์ รัตนศิริวิไล	มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา

บทคัดย่อ

การวิจัยเชิงคุณภาพนี้มุ่งศึกษากระบวนการประยุกต์ใช้ประชาธิปไตยชุมชนเพื่อขับเคลื่อนการพัฒนาท้องถิ่น ในพื้นที่ตำบลหนองสาหร่าย จังหวัดกาญจนบุรี โดยอาศัยวิธีวิทยาทางสังคมวิทยาการตีความของแม็กซ์ เวเบอร์ ผ่านการสัมภาษณ์เชิงลึกกับผู้ให้ข้อมูลสำคัญ 12 คน ผสานการสังเกตแบบมีส่วนร่วมและการวิเคราะห์เอกสาร ผลการศึกษาพบว่า ประชาธิปไตยชุมชนในพื้นที่มีใช้นามธรรม หากแต่เป็น "ประชาธิปไตยแบบมีชีวิต" ที่ฝังรากลึกในวิถีปฏิบัติประจำวัน ผ่านสภาชุมชน กลุ่มอาชีพ และเวทีสาธารณะ กระบวนการนี้เปลี่ยนผ่านประชาชนจากผู้รับบริการสู่การเป็นหุ้นส่วนการพัฒนาเชิงรุก ผู้วิจัยได้สังเคราะห์องค์ความรู้สู่ "โมเดลประชาธิปไตยชุมชนเพื่อการพัฒนาท้องถิ่น (CEDM)" ซึ่งขับเคลื่อนผ่าน 5 เสาหลัก ได้แก่ การเรียนรู้จากฐานราก โครงสร้างการมีส่วนร่วมแบบพหุกลุ่ม วัฒนธรรมการปรึกษาหารือเพื่อฉันทามติ สิทธิและความรับผิดชอบร่วม และการเชื่อมโยงนโยบายรัฐ ท้ายที่สุด งานวิจัยยืนยันว่าการพัฒนาท้องถิ่นที่ยั่งยืน รัฐต้องปรับบทบาทจากผู้ควบคุมสู่ผู้หนุนเสริม เพื่อเปิดพื้นที่ให้ประชาธิปไตยฐานรากเติบโตอย่างแท้จริง

คำสำคัญ: ประชาธิปไตยชุมชน, การพัฒนาท้องถิ่น, การเสริมพลังชุมชน, การปกครองแบบมีส่วนร่วม, ความผูกพันทางพลเมือง

ข้อมูลการอ้างอิง: จตุพล ดวงจิตต์, สายชล ปัญญชิต และ ชลวิทย์ เจียรจิตต์. (2569). การเสริมพลังการพัฒนาท้องถิ่นด้วยกระบวนการประชาธิปไตยชุมชน: กรณีศึกษาหนองสาหร่าย. *สหวิทยาการและความยั่งยืนปริทัศน์ไทย*, 15(1), บทความที่ 21. <https://doi.org/10.14456/tisr.2026.21>

ปีที่ 15 ฉบับที่ 1 (มกราคม-มิถุนายน 2569)

บทนำ

ชุมชนท้องถิ่นเป็นพื้นที่ทางสังคมที่ประกอบด้วยกลุ่มผู้คนซึ่งอาศัยอยู่ร่วมกันในบริเวณเดียวกันและมีความผูกพันร่วมด้านประวัติศาสตร์ วัฒนธรรม และวิถีชีวิตเฉพาะพื้นที่ ชุมชนท้องถิ่นจึงมิใช่เพียงหน่วยย่อยทางภูมิศาสตร์ แต่ยังเป็นศูนย์กลางการสื่อสาร การส่งสมภูมิปัญญา และการสร้างวัฒนธรรมของพื้นที่ อันสะท้อนประสบการณ์ร่วมและแบบแผนการดำเนินชีวิตที่สืบทอดมาอย่างยาวนาน ชุมชนท้องถิ่นจึงเป็นฐานรากสำคัญของการพัฒนาสังคมและเศรษฐกิจในระดับพื้นที่ เนื่องจากมีความเข้าใจปัญหา สภาพแวดล้อม และความต้องการจริงของสมาชิกในชุมชน และสามารถกำหนดแนวทางการพัฒนาที่สอดคล้องกับวิถีชีวิตในพื้นที่ได้อย่างเหมาะสม

Jearajit (2023) เน้นว่า การพัฒนาชุมชนให้เกิดความเข้มแข็งจำเป็นต้องเริ่มจากการตระหนักถึง “รากฐานและทุนชุมชน” ไม่ว่าจะเป็นทรัพยากรธรรมชาติ ทรัพยากรภูมิปัญญา หรือศักยภาพของผู้คน โดยเฉพาะการพัฒนาศักยภาพมนุษย์ซึ่งเป็นกลไกสำคัญที่สุด เมื่อประชาชนมีความสามารถ มีโอกาสที่เท่าเทียม และสามารถใช้ความคิดริเริ่มของตนเองได้ ชุมชนจึงมีพลังในการพึ่งตนเองและพัฒนาอย่างยั่งยืน อีกทั้งการนำทุนทางสังคม (Social Capital) มาใช้สร้างกิจกรรมทางเศรษฐกิจยังช่วยสร้างรายได้ ลดการพึ่งพาภายนอก และส่งเสริมการส่งสมความรู้เพื่อพัฒนาต่อยอดในอนาคต แนวคิดดังกล่าวสะท้อนให้เห็นถึงความสำคัญของทุนชุมชน การไหลเวียนของทุนทางสังคมและความสามารถในการใช้ทุนเหล่านั้นเพื่อสร้างมูลค่าเพิ่มทางสังคม (Social Value Added) อย่างแท้จริง

ภายใต้กรอบการพัฒนาในระดับโลก การกำหนดเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืน (Sustainable Development Goals: SDGs) ในวาระ “Transforming Our World: the 2030 Agenda for Sustainable Development” ได้ชี้ให้เห็นทิศทางการพัฒนาของประชาคมโลกตั้งแต่ปี ค.ศ.2016-2030 ซึ่งกำหนดไว้ 17 เป้าหมาย 169 เป้าหมายย่อย และตัวชี้วัด 232 รายการ (Centre for SDG Research and Support, n.d.) โดยเป้าหมายที่เกี่ยวข้องกับชุมชนท้องถิ่นอย่างชัดเจน คือ เป้าหมายที่ 10: “ลดความไม่เสมอภาคภายในและระหว่างประเทศ” ผ่านการส่งเสริมรายได้ การเข้าถึงโอกาส และการลดนโยบายที่ก่อให้เกิดความเหลื่อมล้ำ ซึ่งสะท้อนบทบาทชุมชนท้องถิ่นในฐานะหน่วยที่เล็กที่สุดของสังคมแต่มีความสำคัญต่อการบรรลุเป้าหมายการพัฒนาในภาพรวม

Figure 1 The United Nations' 17 Sustainable Development Goals (SDGs).

Source: Centre for SDG Research and Support (n.d.)

สำหรับประเทศไทย แนวทางการพัฒนาภายใต้แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 13 (2566-2570) ได้กำหนดฐานคิดสำคัญสี่ประการ ได้แก่ ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง แนวคิด Resilience เป้าหมาย SDGs และโมเดลเศรษฐกิจ BCG เพื่อมุ่งสู่สังคมก้าวหน้าและเศรษฐกิจสร้างมูลค่าอย่างยั่งยืน อย่างไรก็ตาม Jearajit (2023) ชี้ให้เห็นว่า

ปีที่ 15 ฉบับที่ 1 (มกราคม-มิถุนายน 2569)

ประเทศไทยยังเผชิญกับหลุมพรางการพัฒนากระแสหลัก ที่ยังเน้นการเติบโตทางเศรษฐกิจเป็นศูนย์กลางและลดทอนบทบาทของฐานรากชุมชน ทำให้กระบวนการพัฒนายังไม่สามารถยกระดับศักยภาพของประชาชนในพื้นที่ได้อย่างเต็มที่ การพัฒนาที่เน้นการมีส่วนร่วมของทุกภาคส่วนบนฐานทุนทางสังคม (Social Capital) จึงเป็นแนวทางสำคัญภายใต้กระบวนการพัฒนาหลังยุคกระแสหลัก (Post-Mainstream Development) ซึ่งหันมาให้ความสำคัญกับการพัฒนาแบบล่างขึ้นบน (Bottom-up Development) โดยยึดประชาชนเป็นศูนย์กลางและส่งเสริมให้ชุมชนสามารถจัดการทรัพยากรของตนเองได้ แนวทางนี้สอดคล้องกับหลักการของประชาธิปไตยชุมชน (Community Democracy) ที่เน้นความร่วมมือ การมีส่วนร่วม และการบริหารจัดการทรัพยากรโดยประชาชน Thinbangtieo (2016) อธิบายว่าประชาธิปไตยชุมชนคือการที่ประชาชนรวมตัวกันเพื่อจัดการกิจการสาธารณะเพื่อส่วนรวม บนพื้นฐานของสำนักพลเมืองและความรับผิดชอบร่วม ส่วน Sompong (2012) เห็นว่าประชาธิปไตยชุมชนคือการใช้อำนาจโดยตรงของประชาชนผ่านการมีส่วนร่วม โดยประชาชนเป็นผู้ริเริ่มการกระทำจากระดับฐานราก ขณะที่ Pankratova (2022) เน้นว่าประชาธิปไตยท้องถิ่นเป็นรากฐานสำคัญของการปกครองท้องถิ่นที่เน้นประสิทธิภาพการสื่อสารในชุมชน และการเปิดพื้นที่ให้ประชาชนมีส่วนร่วมอย่างแท้จริง

นอกจากนี้ Akahat (2016) ชี้ให้เห็นว่าการสร้างพื้นที่เรียนรู้ร่วมกันในชุมชนเป็นพื้นฐานของการสร้างพลเมืองประชาธิปไตย ซึ่งเกิดจากพลังของเครือข่ายทางสังคมและความรู้สึกร่วมเป็นเจ้าของชุมชน การสนับสนุนจากภาครัฐในลักษณะการบริการสาธารณะแนวใหม่ (New Public Service) จึงเป็นแนวทางสำคัญที่จะเสริมความสามารถของชุมชนในการบริหารจัดการตนเองและแก้ไขปัญหาสาธารณะร่วมกัน

จากการศึกษาข้อมูลเบื้องต้นเกี่ยวกับตำบลหนองสาหร่าย ในเขตเทศบาลตำบลหนองสาหร่าย อำเภอพนมทวน จังหวัดกาญจนบุรี พบว่าเป็นชุมชนขนาด 25.76 ตารางกิโลเมตร มีประชากร 3,840 คน กระจายอยู่ใน 9 หมู่บ้าน ส่วนใหญ่ประกอบอาชีพเกษตรกรรม (Nong Sarai Subdistrict Municipality, 2020) ชุมชนแห่งนี้มีการพัฒนาที่ต่อเนื่องผ่านการรวมตัวของประชาชนเพื่อสำรวจข้อมูล วิเคราะห์ปัญหา และกำหนดแนวทางจัดการชุมชนร่วมกัน (Mueangkaew, 2018) นับเป็นการประยุกต์หลักการพึ่งตนเองของชุมชนและประชาธิปไตยชุมชนอย่างเป็นรูปธรรมชุมชนตำบลหนองสาหร่ายยังมีชื่อเสียงในฐานะตำบลต้นแบบ ที่ใช้พลังของทุนทางสังคม เช่น กลุ่มอาชีพ เยาวชน และเวทีสาธารณะ ในการขับเคลื่อนการพัฒนาอย่างยั่งยืน (Thinbangtieo, 2016) อีกทั้งยังมีโครงการสำคัญ เช่น ระบบสวัสดิการชุมชนและวิสาหกิจชุมชนที่เชื่อมโยงหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง (King Prajadhipok's Institute, 2016)

จากเหตุผลที่กล่าวมาข้างต้น ผู้วิจัยเห็นว่าการศึกษาระบบการประชาธิปไตยชุมชนในตำบลหนองสาหร่ายจะช่วยอธิบายรูปแบบการพัฒนาท้องถิ่นจากฐานรากได้อย่างเป็นระบบ และสามารถเป็นแนวทางต่อยอดให้พื้นที่อื่นในประเทศไทย นำไปสู่การพัฒนาที่สอดคล้องกับยุทธศาสตร์ชาติ SDGs และเป้าหมายการพัฒนาของประเทศได้อย่างแท้จริง งานวิจัยนี้จึงมุ่งศึกษา “การใช้กระบวนการประชาธิปไตยชุมชนเพื่อการส่งเสริมการพัฒนาท้องถิ่น: กรณีศึกษาตำบลหนองสาหร่าย อำเภอพนมทวน จังหวัดกาญจนบุรี”

การทบทวนวรรณกรรม

การทำความเข้าใจประชาธิปไตยชุมชน (Community Democracy) จำเป็นต้องตั้งอยู่บนฐานคิดเรื่องประชาธิปไตยในความหมายที่เป็นพลวัต ไม่ใช่กรอบตายตัว Mahma & Pouaree (2021) ชี้ว่าประชาธิปไตยเปลี่ยนแปลงตามกาลเวลา และโครงสร้างสังคม Dewey (1997) เสนอให้มองประชาธิปไตยเป็นวิถีชีวิตที่ตั้งอยู่บนความเคารพซึ่งกันและกัน การแบ่งปัน ร่วมมือ และการใช้เหตุผลในกิจกรรมสาธารณะ

Untrongjit (2013) แยกประชาธิปไตยทั้งในความหมายเชิงระบอบ (การใช้อำนาจอธิปไตยผ่านสิทธิและกลไกควบคุมการเมือง) และความหมายเชิงปรัชญา/วิถีชีวิตที่กำกับพฤติกรรมทางการเมือง เศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรม Uwanoo & Bureekul (2005) ขยายความว่าระบอบประชาธิปไตยที่สมบูรณ์ต้องผูกกับเสรีภาพในการรวมตัว แสดงออก การ

ปีที่ 15 ฉบับที่ 1 (มกราคม-มิถุนายน 2569)

เลือกตั้งที่เสรีและเป็นธรรม และสถาบันการเมืองที่รับผิดชอบต่อประชาชน สอดคล้องกับหลักอำนาจธิปไตยของปวงชน เสรีภาพ ความเสมอภาค หลักนิติธรรม และเสียงข้างมาก

จากฐานคิดดังกล่าว แนวคิดประชาธิปไตยแบบมีส่วนร่วม (Participatory Democracy) ถูกเสนอขึ้นเพื่อเติมเต็มข้อจำกัดของประชาธิปไตยแบบผู้แทน โดยเน้นการกระจายอำนาจการตัดสินใจและทรัพยากรให้ประชาชนกำหนดทิศทางชีวิตตนเอง Weerasai et al. (1995) เห็นว่าเป็นการที่ราษฎรมีบทบาทตัดสินใจในกิจการบ้านเมืองโดยตรง Chaisan (2002) เน้นการเปิดช่องให้ประชาชนควบคุมและตรวจสอบใช้อำนาจ มิใช่มีบทบาทเพียงการเลือกตั้ง ขณะที่ Untrongjit (2013) ได้ให้ความสำคัญกับการมีส่วนร่วม การกระจายอำนาจการคุ้มครองสิทธิ เสรีภาพ ความโปร่งใส และการมีส่วนร่วมทั้งระดับชาติและท้องถิ่น โดยมีหลักการสำคัญคือการมีส่วนร่วมของประชาชน การยึดเสียงข้างมาก และความเสมอภาคทางการเมือง

จากกรอบประชาธิปไตยแบบมีส่วนร่วม แนวคิดประชาธิปไตยชุมชน (Community Democracy) จึงพัฒนาขึ้นในฐานะการขยายมิติประชาธิปไตยลงสู่ระดับฐานราก de Tocqueville (2000) มองว่ารากฐานประชาธิปไตยระดับรัฐอยู่ที่การจัดการชุมชน ซึ่งประชาชนมีสิทธิและเสรีภาพในการดำเนินกิจกรรมสาธารณะบนฐานของการปรึกษาหารือในสภาชุมชน Kensen (2003) เห็นว่าการมีส่วนร่วมของเครือข่ายประชาชนในระดับท้องถิ่นสามารถเป็นกลไกขับเคลื่อนการปกครองและกระตุ้นให้รัฐตอบสนอง Laothamatas (2010) เน้นว่าหากหวังให้ประชาธิปไตยระดับชาติมั่นคงจำเป็นต้องสร้างประชาธิปไตยทั้งสามระดับ โดยเฉพาะระดับท้องถิ่นและชุมชนซึ่งเป็นระดับที่ใกล้ชิดประชาชนที่สุด และให้นิยามประชาธิปไตยชุมชนว่าเป็นประชาธิปไตยที่เน้นการทำกิจกรรมร่วมกันเพื่อประโยชน์ส่วนรวม ผ่านการจัดการตนเอง เช่น แผนชุมชน บนฐานจิตสำนึกพลเมือง

ในมิติกลไกการปฏิบัติ Na Nakhon et al. (2010) เห็นว่าประชาธิปไตยชุมชนคือกระบวนการที่เปิดโอกาสให้ทุกกลุ่มในชุมชนเสนอปัญหาและความต้องการ เพื่อนำไปสู่การวางแผนพัฒนาและตรวจสอบการทำงานร่วมกับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น Rupsung (2010) มองว่าเป็นการที่พลเมืองใช้อำนาจธิปไตยโดยตรงกำหนดวิถีชีวิตและอนาคตชุมชน Sompong (2012) เสนอให้มองประชาธิปไตยชุมชนในฐานะวาทกรรมที่เชื่อมการมีส่วนร่วมของประชาชน กับ การมีส่วนร่วมของรัฐ ผ่านขั้นตอนรวบรวมปัญหา แปลงเป็นนโยบาย การดำเนินโครงการโดยชุมชน และการติดตามประเมินผล ขณะที่ Akahat (2016) ขยายความว่าประชาธิปไตยชุมชนคือการใช้สิทธิชุมชนร่วมกันในการจัดการทรัพยากร วางนโยบายและแก้ปัญหาชุมชนอย่างโปร่งใส พร้อมตรวจสอบรัฐได้ King Prajadhipok's Institute (2016) แสดงรูปธรรมผ่านกติกาสภาชุมชน แผนชุมชน และกองทุนสวัสดิการชุมชน Thinbangtieo (2016) เห็นว่าการพัฒนาประชาธิปไตยชุมชนต้องเริ่มจากทุนทางวัฒนธรรมและค่านิยมประชาธิปไตยในวิถีชุมชน ผสานกับโอกาสจากพระราชบัญญัติสภาองค์กรชุมชน พ.ศ.2551 ผ่านการถอดบทเรียนและสังเคราะห์องค์ความรู้เพื่อพัฒนาตัวแบบเฉพาะพื้นที่ Yotee (2017) ชี้ว่าประชาธิปไตยชุมชนมีทั้งสถานะเชิงการปกครอง (การกระจายอำนาจ กติกา หน้าที่เพื่อประโยชน์ชุมชน) และสถานะเชิงอุดมการณ์ (เสรีภาพ ความเสมอภาค ความชอบธรรม และการมีส่วนร่วม) สอดคล้องกับ Dewey (2016) ที่มองประชาธิปไตยทั้งในมิติระบอบและวิถีชีวิต

โดยสรุปแล้ว ประชาธิปไตยชุมชนเป็นการวางหลักประชาธิปไตยแบบมีส่วนร่วมลงในระดับชุมชน ทั้งในฐานะกระบวนการทางการเมือง และวิถีชีวิต ที่เน้นการมีส่วนร่วม การกระจายอำนาจ การสร้างกติกาและแผนชุมชนร่วมกัน การตรวจสอบรัฐ และการใช้สิทธิหน้าที่พลเมืองเพื่อประโยชน์ส่วนรวม ซึ่งมีศักยภาพสูงทั้งในฐานะกรอบวิเคราะห์เชิงทฤษฎีและเครื่องมือเชิงปฏิบัติการสำหรับการพัฒนาชุมชนและยกระดับคุณภาพประชาธิปไตยจากฐานรากในบริบทไทย

จากการทบทวนวรรณกรรม พบว่า งานศึกษาด้านประชาธิปไตยชุมชนส่วนใหญ่มุ่งอธิบายในเชิงนิยาม หลักการและองค์ประกอบเชิงอุดมการณ์และโครงสร้าง ทั้งในฐานะระบอบการปกครอง กระบวนการมีส่วนร่วม และวิถีชีวิตของพลเมือง อย่างไรก็ตาม งานวิจัยที่มีอยู่ยังขาดการอธิบาย กลไกเชิงกระบวนการ ที่ทำให้ประชาธิปไตยชุมชนเกิดขึ้นจริง และฝังตัวในวิถีชีวิตประจำวัน อีกทั้งยังไม่ชัดเจนว่าการมีส่วนร่วมของประชาชนสามารถพัฒนาไปสู่การจัดการตนเอง

ปีที่ 15 ฉบับที่ 1 (มกราคม-มิถุนายน 2569)

และอำนาจการตัดสินใจร่วมในบริบทท้องถิ่นไทยได้อย่างไร รวมถึงยังมีข้อจำกัดในการสังเคราะห์องค์ความรู้เชิงประจักษ์เพื่อพัฒนาเป็นตัวแบบเชิงระบบ งานวิจัยนี้ จึงเข้ามาเติมเต็มช่องว่างดังกล่าวด้วยการศึกษาประชาธิปไตยชุมชนในฐานะ กระบวนการที่มีชีวิตและอิงการปฏิบัติจริง ผ่านกรณีศึกษาตำบลหนองสาหร่าย เพื่อสังเคราะห์เป็นโมเดลประชาธิปไตยชุมชนเพื่อการพัฒนาท้องถิ่น (Community Empowerment Democracy Model: CEDM) ซึ่งเชื่อมโยงระดับการเรียนรู้ของพลเมือง โครงสร้างการมีส่วนร่วม และความสัมพันธ์ระหว่างชุมชนกับรัฐอย่างเป็นระบบ และมีนัยสำคัญต่อการพัฒนาทฤษฎีและการกำหนดนโยบายด้านการพัฒนาท้องถิ่นในบริบทไทย

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) ทางสังคมวิทยา โดยอิงวิธีวิทยาทางสังคมวิทยาของแม็กซ์ เวเบอร์ มุ่งตีความ “การกระทำทางสังคม” (Social Action) (Panyachit, 2023) เพื่อทำความเข้าใจความหมายและแบบแผนการกระทำของผู้คนและชุมชนหนองสาหร่ายในบริบทเศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรมและการเมืองจริงในพื้นที่กำหนดหน่วยวิเคราะห์เป็นตำบลหนองสาหร่าย อำเภอพนมทวน จังหวัดกาญจนบุรี และใช้ผู้ให้ข้อมูลสำคัญแบบเจาะจงจำนวน 12 คน ได้แก่ ผู้มีส่วนได้ส่วนเสียในกระบวนการพัฒนาชุมชน 8 คน และนักวิชาการที่เกี่ยวข้อง 4 คน การเก็บข้อมูลใช้ทั้งการศึกษาเอกสาร การวิจัยภาคสนามแบบประวัติศาสตร์บอกเล่า และการสัมภาษณ์เชิงลึกกับผู้ให้ข้อมูลหลัก ภายใต้การรับรองจริยธรรมการวิจัยในมนุษย์จากมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ หมายเลขรับรองโครงการวิจัย SWUEC-682080 จากนั้นตรวจสอบความน่าเชื่อถือของข้อมูลด้วยการตรวจสอบแบบสามเส้า ทั้งด้านข้อมูลและวิธีการ (Data & Methodological Triangulation) การวิเคราะห์ข้อมูลใช้การจัดหมวดหมู่ แยกแยะ และเชื่อมโยงสาระสำคัญ เพื่อนำไปสู่การตีความเชิงอรรถาธิบาย (Hermeneutic) และนำเสนอผลในรูปแบบพรรณนาเชิงวิเคราะห์ (Descriptive Analysis) โดยใช้แนวทางการตีความผ่านการกระทำทางสังคม (Social Action) ตามแนวคิดของเวเบอร์ ที่ให้ความสนใจกับการกระทำเพื่อทำความเข้าใจแบบแผน และรูปแบบของการกระทำในระดับปัจเจกบุคคล รวมถึงวิเคราะห์ความหมายที่อยู่เบื้องหลังการกระทำของชุมชน โดยพิจารณาผ่านการกระทำทางสังคม (ชุมชน) 4 ประเภท ดังนี้

- (1) การกระทำตามประเพณี (Traditional Action) เป็นการพิจารณาการกระทำที่ถูกกำหนดไว้โดยประเพณีและวัฒนธรรมที่เป็นการกระทำที่แสดงออกด้วยความเคยชินของสมาชิกในชุมชน
- (2) การกระทำตามอารมณ์และความรู้สึก (Affective Action) เป็นการพิจารณาการกระทำที่มีอารมณ์และความรู้สึกส่วนบุคคลเป็นแรงกระตุ้นสำคัญที่ก่อให้เกิดการแสดงออกทางอารมณ์ของผู้กระทำ
- (3) การกระทำที่มีเหตุผลโดยมีค่านิยมเป็นแนวโน้มนำของการกระทำ (Rational Action in Orientation to A Value) พิจารณาการกระทำที่มีวิธีการและเป้าหมายของการกระทำอยู่ภายใต้อิทธิพลของค่านิยมที่มีความหมายในเชิงอัตวิสัยผ่านมุมมองของผู้กระทำเป็นสำคัญ และ
- (4) การกระทำที่มีเหตุผลโดยมีเป้าหมายเป็นแนวโน้มนำของการกระทำ (Instrumental Rational Action) พิจารณาการกระทำที่มีวิธีการและเป้าหมายที่มีความเชื่อมโยงกันอย่างเป็นเหตุเป็นผล มีการคิดคำนึงเป้าหมายของความสำเร็จที่จะเกิดขึ้น (Weber, 2019, cited in Panyachit, 2023) รายละเอียดแนวทางการตีความผ่านการกระทำทางสังคม (Social Action) ตามแนวคิดของเวเบอร์

ผลการวิจัย

ผลการวิจัยพบว่า ตำบลหนองสาหร่าย อำเภอพนมทวน จังหวัดกาญจนบุรี เป็นชุมชนที่ใช้กระบวนการประชาธิปไตยชุมชนเป็นแกนกลางในการขับเคลื่อนการพัฒนาท้องถิ่นอย่างเป็นระบบ โดยการเปลี่ยนผ่านบทบาทจากผู้รับบริการไปสู่เจ้าของกระบวนการพัฒนา ชุมชนสามารถกำหนดทิศทางการพัฒนา วางแผน จัดการทรัพยากร และติดตามประเมินผลด้วยตนเอง ผ่านเวทีสาธารณะ เช่น “สภา 79” เวทีประชาคม และกลไกการรวมกลุ่มต่างๆ จนเกิดเป็น

ปีที่ 15 ฉบับที่ 1 (มกราคม-มิถุนายน 2569)

ลักษณะประชาธิปไตยแบบมีชีวิต (Living Democracy) ที่ฝังอยู่ในวิถีประจำวันของคนในพื้นที่ ไม่จำกัดอยู่เฉพาะเวทีการเมืองทางการเมืองหรือการเลือกตั้งเท่านั้น

ในเชิงโครงสร้างและกระบวนการ พบว่า ชุมชนมีการเปิดพื้นที่ให้ประชาชนทุกกลุ่มมีส่วนร่วมอย่างกว้างขวางทั้งในระดับการให้ข้อมูล การเสนอปัญหาและแนวทางพัฒนา การตัดสินใจร่วม การลงมือปฏิบัติ และการติดตามตรวจสอบกิจกรรมของชุมชน กติกาและข้อตกลงชุมชนส่วนใหญ่เกิดจากฉันทามติผ่านการประชุมหารือ และมีการทบทวนปรับปรุงให้สอดคล้องกับบริบทที่เปลี่ยนแปลงอย่างต่อเนื่อง ชุมชนสามารถบริหารจัดการทุนทางสังคมและทุนชุมชนผ่านกลุ่มอาชีพ กองทุนสวัสดิการ ธนาคารความดี และเครือข่ายภาคประชาชนที่เข้มแข็ง สะท้อนความสามารถในการพึ่งตนเองและการจัดการตนเองในหลายมิติ

เมื่อพิจารณาในมิติระดับการมีส่วนร่วมตามบันไดการมีส่วนร่วมของ Arnstein (1969) พบว่า การมีส่วนร่วมของประชาชนในตำบลหนองสาหร่ายอยู่ในระดับสูง คือระดับ Partnership และ Citizen Control กล่าวคือ ประชาชนมิได้เป็นเพียงผู้รับฟังหรือให้ความเห็น แต่มีอำนาจร่วมในการกำหนดวาระการพัฒนา กำหนดแผนแม่บทชุมชน บริหารจัดการทรัพยากร และตัดสินใจต่อโครงการสำคัญของท้องถิ่นอย่างแท้จริง กระบวนการดังกล่าวทำให้ชุมชนทำหน้าที่เป็นพื้นที่ฝึกพลเมือง (Civic Learning Space) ที่ประชาชนเรียนรู้บทบาท หน้าที่ และสิทธิของตนผ่านการลงมือทำจริงอย่างต่อเนื่อง

จากการสังเคราะห์ข้อมูลภาคสนาม ผู้วิจัยได้พัฒนา “โมเดลประชาธิปไตยชุมชนเพื่อการพัฒนาท้องถิ่น” (Community Empowerment Democracy Model: CEDM) ซึ่งประกอบด้วยองค์ประกอบสำคัญ 5 ประการที่บูรณาการเข้าด้วยกันอย่างเป็นระบบ กระบวนการเริ่มต้นจากการเรียนรู้จากฐานราก ผ่านเวทีและกระบวนการเรียนรู้ร่วมที่พัฒนาทุนมนุษย์ และทักษะพลเมือง ผสานกับโครงสร้างการมีส่วนร่วมที่เปิดโอกาสให้กลุ่มต่างๆ เข้ามามีบทบาทกำหนดทิศทางการพัฒนาชุมชน กลไกดังกล่าวยังถูกขับเคลื่อนด้วยวัฒนธรรมการปรึกษาหารือ ที่ใช้การพูดคุยแลกเปลี่ยนและฉันทามติเป็นฐานในการตัดสินใจ ควบคู่ไปกับการตระหนักถึงสิทธิและความรับผิดชอบร่วม ผ่านการสร้างกติกาและกลไกตรวจสอบเพื่อความโปร่งใส ท้ายที่สุด โมเดลนี้จะบรรลุผลอย่างเป็นรูปธรรมเมื่อมีการเชื่อมโยงกับนโยบายรัฐ โดยมุ่งผลักดันแผนชุมชนให้เชื่อมต่อกับแผนพัฒนาและนโยบายระดับท้องถิ่นอย่างเป็นระบบ

นอกจากนี้ ผลการวิจัยยังชี้ให้เห็นแนวทางเชิงปฏิบัติในการนำประชาธิปไตยชุมชนมาใช้เป็นเครื่องมือพัฒนา กล่าวคือ ต้องมุ่งเน้นการพัฒนาคนก่อนการพัฒนาโครงสร้าง อาศัยการบริหารจัดการแบบพหุกลุ่ม (Multi-Group Management) และส่งเสริมการเรียนรู้ผ่านการลงมือทำ (Learning by Doing) การสร้างและธำรงไว้ซึ่งความสัมพันธ์เชิงไว้วางใจระหว่างสมาชิก เป็นกุญแจสำคัญในการหล่อหลอมประชาธิปไตยให้กลายเป็น “ประชาธิปไตยแบบมีชีวิต” ที่รองรับการพัฒนาท้องถิ่นจากฐานรากอย่างเป็นรูปธรรม ดังแสดงในภาพที่ 2

ปีที่ 15 ฉบับที่ 1 (มกราคม-มิถุนายน 2569)

Figure 2 Guidelines for employing community democracy as a development instrument for local development within the Community Empowerment Democracy Model (CEDM).

สรุปและอภิปรายผลการวิจัย

ผลการศึกษาระดับตำบลหนองสาหร่ายแสดงให้เห็นอย่างชัดเจนว่า กระบวนการประชาธิปไตยชุมชนมีได้ดำรงอยู่เพียงในฐานะหลักการเชิงนามธรรม หรือข้อความในรัฐธรรมนูญและกฎหมายที่เกี่ยวข้องเท่านั้น หากแต่ถูกพัฒนาให้กลายเป็นเครื่องมือปฏิบัติการ (operational tool) ในการขับเคลื่อนการพัฒนาท้องถิ่นอย่างเป็นระบบ ชุมชนสามารถเปลี่ยนผ่านจากบทบาทผู้รับบริการ สู่เจ้าของกระบวนการพัฒนา ผ่านกลไกชุมชน เช่น สภา 79 ธนาคารความดี กลุ่มอาชีพ และเวทีประชาคมต่าง ๆ ที่เปิดโอกาสให้ประชาชนร่วมคิด ร่วมตัดสินใจ ร่วมลงมือทำ และร่วมประเมินผลอย่างต่อเนื่อง ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดประชาธิปไตยแบบมีชีวิต (Living Democracy) ที่มองว่าประชาธิปไตยต้องถูกฝึกฝนผ่านกิจกรรมในชีวิตประจำวัน มากกว่าจะจำกัดอยู่ที่การเลือกตั้งหรือระบบตัวแทน (Dewey, 1997; de Tocqueville, 2000)

ในมิติของรูปแบบการใช้กระบวนการประชาธิปไตยชุมชน ผลการวิจัยยืนยันว่าพัฒนาการของตำบลหนองสาหร่ายสะท้อนความเคลื่อนไหวจากระบบราชการรวมศูนย์สู่การกระจายอำนาจเชิงปฏิบัติในระดับพื้นที่ โดยชุมชนไม่รอให้รัฐกระจายอำนาจจนเสร็จสมบูรณ์แล้วค่อยพัฒนา หากแต่ริเริ่มออกแบบกลไกของตนเองบนฐานทุนทางสังคมและวัฒนธรรม การประชาธิปไตยชุมชนจึงไม่ใช่เพียงการปฏิบัติตามแบบแผนจากภายนอก แต่เป็นผลของการฟื้นคืนเรียบเรียงใหม่และสังเคราะห์บทเรียนจากประสบการณ์ของคนในพื้นที่ ซึ่งสอดคล้องกับข้อเสนอของ Thinbangtieo (2016) ที่มองว่าประชาธิปไตยชุมชนต้องงอกงามจากฐานวัฒนธรรม การปรึกษาหารือ และการจัดการตนเอง รวมทั้งสอดคล้องกับแนวชุมชนนิยมของ Nartsupha (2005) ที่เห็นว่าชุมชนไทยมีศักยภาพพึ่งตนเองและจัดการปัญหาของตนได้หากได้รับพื้นที่และโอกาสอย่างเพียงพอ

ในด้านระดับการมีส่วนร่วมและพลังของชุมชน ตำบลหนองสาหร่ายสะท้อนการยกระดับการมีส่วนร่วมจากแบบมีตัวแทน หรือ เชิงสัญลักษณ์ ไปสู่ระดับ Partnership และ Citizen Control ตามบันไดของ Arnstein (1969) อย่างมีนัยสำคัญ ประชาชนมีส่วนร่วมในการกำหนดวาระ ร่วมจัดทำแผนแม่บท บริหารทุนชุมชน และติดตามประเมินผล ผลการวิจัยจึงยืนยันว่าเมื่อชุมชนมีพื้นที่ให้คิดเอง ทำเอง ประเมินเอง การมีส่วนร่วมจะขยับจากการถูกเชิญให้ร่วม ไปสู่การบริหารร่วม (co-governance) แสดงถึงความเข้มแข็งของทุนทางสังคมภายในพื้นที่

กระบวนการเรียนรู้ของประชาชนในหนองสาหร่ายยังชี้ให้เห็นความเป็นประชาธิปไตยจากฐานล่าง ที่เริ่มต้นจากประสบการณ์ตรง ไม่ใช่เพียงคำขวัญหรือนโยบายจากส่วนกลาง การรวมกลุ่ม การทำงานร่วมกัน การจัดการหนี้สินและ

ปีที่ 15 ฉบับที่ 1 (มกราคม-มิถุนายน 2569)

ทรัพยากร และการพัฒนาคุณภาพชีวิตในรูปแบบต่างๆ ล้วนทำหน้าที่เป็นห้องเรียนประชาธิปไตย ให้คนในชุมชนฝึกใช้สิทธิ เคารพหน้าที่ และตระหนักในศักดิ์ศรีความเป็นพลเมืองของตน ซึ่งสอดคล้องกับกรอบคิดการวิจัยปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม (Participatory Action Research: PAR) และแนวคิดการประเมินชนบทแบบมีส่วนร่วม (Participatory Rural Appraisal: PRA) ที่มองว่าการพัฒนาที่แท้จริงต้องเป็นวงจรการวางแผนปฏิบัติ สังเกต สะท้อนผล วางแผนใหม่ โดยคนในพื้นที่เป็นผู้กำหนดคำถามและทิศทางร่วมกัน (Dinbabo, 2003; Kemmis & McTaggart, 1988) ซึ่งในกรณีหนองสาหร่ายสะท้อนการเรียนรู้จากการลงมือทำ (Learning by Doing) อย่างเป็นรูปธรรม

ในเชิงแนวทางการพัฒนา การประยุกต์ใช้โมเดล CEDM สะท้อนให้เห็นว่า การพัฒนาชุมชนต้องเริ่มต้นจากการพัฒนาคนก่อนพัฒนาโครงสร้าง ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของ Wasi (1998) และ Pholsri (2002) ที่ย้ำว่ามนุษย์คือหัวใจของการพัฒนา การบริหารจัดการแบบพหุกลุ่มและการเรียนรู้ผ่านการลงมือทำในกิจกรรมจริง ช่วยสร้างความสัมพันธ์เชิงไว้วางใจ อันเป็นรากฐานของการหล่อหลอมประชาธิปไตยแบบมีชีวิตตามกรอบคิดของ Dewey (1997; 2016) และ Laothamatas (2010) กรณีศึกษาหนองสาหร่ายได้ช่วยขยายความข้อเสนอของ Nartsupha (2005) เกี่ยวกับศักยภาพการพึ่งตนเองของชุมชน และแนวคิดที่มองคนเป็นทรัพยากรหลัก (Pholsri, 2002; Jongwutiwes, 2007) ตลอดจนเป็นการตอบสนองต่อข้อสังเกตของ Dinbabo (2003) ที่ระบุว่าหากรัฐไม่เสริมพลังอย่างแท้จริง การมีส่วนร่วมจะเป็นเพียงสัญลักษณ์ (Tokenism) ชุมชนสามารถก้าวข้ามแรงกดดันจากระบบอุปถัมภ์ผ่านกลไกภายในที่เข้มแข็ง ซึ่งสอดคล้องกับคำเตือนของ Sanyawiwat (2007) ที่ว่าการปิดกั้นโอกาสชุมชนจะนำไปสู่การต้อยต่ำพลังชุมชนในระยะยาว โดยภาพรวม ผลการวิจัยนี้ตอกย้ำว่าประชาธิปไตยชุมชนในบริบทไทยสามารถเป็นวิถีชีวิต พลังการเมืองจากฐานราก และเครื่องมือพัฒนาท้องถิ่นได้อย่างเป็นรูปธรรม เมื่อชุมชนมีพื้นที่ออกแบบกระบวนการของตนเอง (Dewey, 1997; de Tocqueville, 2000; Laothamatas, 2010) การพัฒนาแบบมีส่วนร่วมที่ลึกซึ้งต้องเริ่มจากการพัฒนาคนและความสัมพันธ์ก่อนการออกแบบโครงสร้าง (Wasi, 1998; Pholsri, 2002; Jearajit, 2023) สิ่งสำคัญที่สุดคือ รัฐต้องปรับบทบาทไปทำหน้าที่เป็นผู้หนุนเสริม (Enabler) มากกว่าผู้ควบคุม เพื่อเปิดโอกาสให้ประชาชนได้ฝึกฝนวิถีประชาธิปไตยจากชีวิตจริงอย่างต่อเนื่องและยั่งยืน (Dinbabo, 2003; Kemmis & McTaggart, 1988)

ข้อเสนอแนะเชิงนโยบายและการนำไปปฏิบัติ

จากผลการวิจัย ตำบลหนองสาหร่ายควรจัดตั้งศูนย์การเรียนรู้ประชาธิปไตยชุมชนระดับตำบลเพื่อถ่ายทอดองค์ความรู้ และกระบวนการทำงานจากฐานราก โดยมุ่งเน้นการจัดอบรมเชิงปฏิบัติการให้แก่กลุ่มเยาวชน สตรี และผู้สูงอายุ เพื่อทำความเข้าใจบทบาทพลเมืองผ่านกิจกรรมจริงในชุมชน พร้อมกันนี้ ควรสร้างระบบพี่เลี้ยง (Mentoring System) โดยให้ผู้นำท้องถิ่นที่ผ่านกระบวนการมีส่วนร่วมทำหน้าที่สนับสนุนกลุ่มใหม่ๆ อย่างต่อเนื่อง ในระดับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ควรบูรณาการหลักการประชาธิปไตยชุมชนเข้ากับแผนพัฒนาท้องถิ่นอย่างเป็นรูปธรรม โดยอาศัยข้อมูลจากเวทีสภาองค์กรชุมชน และจัดตั้งคณะทำงานเฉพาะกิจที่ประกอบด้วยเจ้าหน้าที่ท้องถิ่น ผู้นำชุมชน และตัวแทนภาคประชาชน เพื่อร่วมกันออกแบบกิจกรรมและจัดสรรงบประมาณสนับสนุนกิจกรรมพลเมืองอย่างเป็นระบบ

ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยในอนาคต

เพื่อต่อยอดองค์ความรู้ การวิจัยในระยะต่อไปควรขยายขอบเขตการศึกษาสู่ชุมชนที่มีลักษณะทางสังคมและโครงสร้างวัฒนธรรมที่แตกต่างกัน เพื่อเปรียบเทียบปัจจัยความสำเร็จและอุปสรรคในการส่งเสริมประชาธิปไตยชุมชน นอกจากนี้ ควรดำเนินการศึกษาระยะยาวเชิงติดตามผล (Longitudinal Study) ในพื้นที่ตำบลหนองสาหร่าย เพื่อประเมินความยั่งยืนของการเปลี่ยนแปลงทางพฤติกรรมและโครงสร้างชุมชน ในมิติของการบริหาร ควรมีการวิจัยเชิงลึกเพื่อศึกษาผลกระทบของประชาธิปไตยชุมชนต่อประสิทธิภาพและความชอบธรรมในการทำงานขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น พร้อมทั้งทดลองนำโมเดล CEDM ไปประยุกต์ใช้และวัดผลสัมฤทธิ์ในพื้นที่อื่น ควบคู่ไปกับการพัฒนาเครื่องมือวัดระดับความเข้มแข็งของประชาธิปไตยชุมชน เช่น ดัชนีประชาธิปไตยชุมชน (Community Democracy Index: CDI) เพื่อยกระดับการประเมินผลให้เป็นมาตรฐานทางวิชาการต่อไป

References

- Akahat, N. (2016). Paths to create the democratic way of life on the native cultural background in Thailand's northeastern region. *Kasetsart University Political Science Review Journal*, 3(2), 23-61.
- Arnstein, S. (1969). A Ladder of Citizen Participation. *Journal of the American Institute of Planners*, 35(4), 216-224.
- Centre for SDG Research and Support. (n.d.). *Introduction to the SDGs*. Retrieved from www.sdgmovement.com/intro-to-sdgs/.
- Chaisan, W. (2002). *People's politics: The development of political participation*. Bangkok: Mekhawwhite Publishing.
- de Tocqueville, A. (2000). *Democracy in America*. Illinois: University of Chicago Press.
- Dewey, J. (1997). *Democracy and education: An introduction to the philosophy of education*. Retrieved from www.gutenberg.org/cache/epub/852/pg852-images.html.
- Dewey, J. (2016). *The Public and Its Problems: An Essay in Political Inquiry*. Ohio: Swallow Press.
- Dinbabo, M. (2003). *Development Theories, Participatory Approaches and Community Development* [Unpublished manuscript]. Institute for Social Development, University of the Western Cape.
- Jearajit, C. (2023). *Community 5.0* (2nd ed.). Bangkok: Nititham Publishing House.
- Jongwutiwes, N. (2007). *Human capital and community development*. Bangkok: Chulalongkorn University Press.
- Kemmis, S., & McTaggart, R. (1988). *The Action Research Planner* (3rd ed.). Victoria: Deakin University.
- Kensen, S. (2003). Introduction to the Symposium: The Theory and Practice of Community Democracy. *Administrative Theory & Praxis*, 25(3), 321-326.
- King Prajadhipok's Institute. (2016). *Thai Democracy in the New Decade*. Bangkok: King Prajadhipok's Institute.
- Laothamatas, A. (2010). *Community democracy: Political science for community organization councils*. Bangkok: Community Organizations Development Institute (Public Organization).
- Mahma, S., & Pouaree, S. (2021). Deliberative democracy of Ban Ao Udom Community: From Conflicts to Coexistence between Commercial Ports and the Community. *Journal of Politics and Governance*, 11(2), 31-48.
- Mueangkaew, K. (2018). *The development of community enterprises based on the participation and self-reliance in Nongsarai Community, Phanomtuan District, Kanchanaburi Province*. Master of Arts Thesis, Chulalongkorn University.
- Na Nakhon, T., Wangkanon, R., Thongrak, P., & Suwannapramot, R. (2010). *Community democracy: A driving mechanism for a strong civic sector*. Bangkok: King Prajadhipok's Institute.
- Nartsupha, C. (2005). *Community economy concepts: Theoretical propositions in diverse social contexts* (2nd ed.). Bangkok: Sangsan Publications.
- Nong Sarai Subdistrict Municipality. (2020). *Social conditions*. Retrieved from www.nongsarai.go.th/site/index.php?option=com_content&view=article&id=4&Itemid=51.
- Pankratova, V. (2022). Local democracy: Theoretical and legal characteristics. *Reality of Politics*, 20, 99-108.
- Panyachit, S. (2023). *Sociological perspectives: Social structural thought and its applications*. Bangkok: Srinakharinwirot University.
- Pholsri, S. (2002). *Theory and principles of community development* (4th ed.). Bangkok: Odeon Store.

ปีที่ 15 ฉบับที่ 1 (มกราคม-มิถุนายน 2569)

- Rupsung, S. (2010). *Community democracy*. Bangkok: Office of the Political Development Council.
- Sanyawiwat, S. (2007). *Critical society and community empowerment*. Bangkok: Chulalongkorn University Press.
- Sompong, T. (2012). *Community democracy: From concept to management*. Bangkok: King Prajadhipok's Institute.
- Thinbangtieo, O. (2016). Democratic Value Renewable in Community: Cause study Using the Mechanism and Procedures of Community Organization Council. *Humanities & Social Sciences*, 33(2), 120-141.
- Untrongjit, N. (2013). *Political science* (10th ed.). Bangkok: Chulalongkorn University Press.
- Uwanno, B., & Bureekul, T. (2005). *Participatory democracy*. Bangkok: King Prajadhipok's Institute.
- Wasi, P. (1998). *Community as the master: Lessons from grassroots development*. Bangkok: Local Development Institute.
- Weerasai, J., Ratchaphandarak, S., & Thabsuwan, S. (1995). *General political science*. Bangkok: Ramkhamhaeng University Press.
- Yotee, C. (2017). Political Representation in Democratic Community Dimension. *Journal of Yala Rajabhat University*, 12(1), 209-221.

Data Availability Statement: The raw data supporting the conclusions of this article will be made available by the authors, without undue reservation.

Conflicts of Interest: The authors declare that the research was conducted in the absence of any commercial or financial relationships that could be construed as a potential conflict of interest.

Publisher's Note: All claims expressed in this article are solely those of the authors and do not necessarily represent those of their affiliated organizations, or those of the publisher, the editors, and the reviewers. Any product that may be evaluated in this article, or that its manufacturer may claim, is not guaranteed or endorsed by the publisher.

Copyright: © 2026 by the authors. This is a fully open-access article distributed under the terms of the Attribution-NonCommercial-NoDerivatives 4.0 International (CC BY-NC-ND 4.0).